

مقایسه مشکلات یادگیری متعلمان مکاتب دولتی و خصوصی ناحیه پنجم شهر کابل

پوهنوال محمدطاهر طاهر^۱، علی رضا خردمند^۲

^۱دپارتمنت پيداگوژی، پوهنځی روان شناسی و علوم تربیتی، پوهنتون کابل، کابل، افغانستان

^۲فارغ التحصیل دپارتمنت پيداگوژی، پوهنځی روان شناسی و علوم تربیتی، پوهنتون کابل، کابل، افغانستان

ایمیل: taher.moalem@gmail.com

چکیده

این تحقیق با هدف بررسی و مقایسه مشکلات یادگیری متعلمان مکاتب دولتی و خصوصی ناحیه پنجم شهر کابل با روش توصیفی - همبستگی اجرا شد. جمعیت این تحقیق را معلمان مکاتب ناحیه پنجم شهر کابل (۳۷۱۸) نفر تشکیل می دهند که از میان آن ها ۴۰۰ نفر معلم به صورت تصادفی خوشه ای به حیث نمونه انتخاب شدند. جهت گردآوری داده ها از پرسش نامه مشکلات یادگیری کلورادو تهیه شده است، استفاده شد. یافته های تحقیق نشان می دهد که اوسط مشکلات یادگیری متعلمان در مکاتب خصوصی ۴.۸۵ با انحراف معیاری ۱.۹۳ و اوسط مشکلات یادگیری متعلمان مکاتب دولتی ۵.۹۴ با انحراف معیاری ۲.۰۲ متفاوت از هم است. این تفاوت با مقدار تی به دست آمده در درجه آزادی ۳۹۸ در سطح معناداری ۰.۰۰۱ معنادار به دست آمده است. در نتیجه گفته می توانیم که مشکلات یادگیری متعلمان در مکاتب دولتی بیشتر از متعلمان مکاتب خصوصی است.

اصطلاحات کلیدی: متعلم؛ مکتب؛ معلم؛ مشکلات یادگیری؛ یادگیری

Comparing the Learning Problems of Students in Public and Private Schools in the Fifth District of Kabul City

Associate Prof. Mohammad Taher Taher, Alireza Kheradmand

Department of Pedagogy, Faculty of Psychology, Kabul University, Kabul, Afghanistan

Graduate Student, Department of Pedagogy, Faculty of Psychology, Kabul University, Kabul, Afghanistan

Email: taher.moalem@gmail.com

Abstract

This research was conducted to investigate and compare students' learning problems in public and private schools in the fifth district of Kabul city using a descriptive-correlational method. The population of this study consisted of teachers in the fifth district of Kabul city (3,718 individuals), out of which 400 teachers were randomly selected as a cluster sample. The Colorado Learning Difficulties Questionnaire was used to collect data. The research findings showed that the mean of learning problems among students in private schools is 4.85 with a standard deviation of 1.93, while the mean of learning problems among students in public schools is 5.94 with a standard deviation of 2.02, indicating a difference between the two. This difference is significant at the 0.001 level, with a t-value obtained at 398 degrees of freedom. As a result, the findings revealed that the learning problems among students in public schools are more serious than those in private schools.

Keywords: Learning; Learning problems; School; Student; Teacher

مقدمه

یادگیری کارکردی است که با آن دانش، رفتارها، توان‌مندی‌ها یا انتخاب‌های جدید و موجود به ترتیب، درک، تقویت و اصلاح می‌شوند و منجر به تغییر بالقوه در ترکیب داده‌ها، عمق دانش، رویکرد یا رفتار، نسبت به نوع و گسترش تجارب می‌شود (گروس و آر، ۲۰۱۲). هم‌چنین، می‌توان یادگیری را فراگیری رفتارها و اعمال مفید، پسندیده و حتی کسب رفتاری‌های نا مطلوب نیز تعریف کرد (هرگنهان و السون، ۱۳۸۵). هرگاه دانش، رفتار یا توان‌مندی‌های فرد در اثر یادگیری تغییر نکند و یا دچار تحول نشود استنباط می‌گردد که فرد دچار مشکل یادگیری گردیده است. اختلالی که در آن موفقیت تحصیلی فرد، با توجه به سن، آموزش، هوش و یا براساس آزمون‌های معیار خواندن، نوشتن، محاسبه و از آن‌چه انتظار می‌رود بسیار کم‌تر باشد، اختلال یادگیری توصیف می‌شود (غباری بناب و آدم زاده، ۱۳۸۶). ناتوانی‌های یادگیری تقریباً همیشه به افت تحصیلی منجر می‌شود؛ اما این بدان معنی نیست که کودکان دچار افت تحصیلی دارای اختلال یادگیری است (احدی و کاکاوند، ۱۳۹۰).

اصطلاح اختلال یادگیری، برای اولین بار در سال ۱۹۶۳ توسط ساموئل کرک مطرح شد، پس از آن محققان دیگری در این خصوص مطالعاتی داشتند (شریفی نعمت آباد و اندیشمند، ۱۳۹۸). در حقیقت تا سال ۱۹۶۰م ناتوانی یادگیری چندان مطرح نبود، طوری که به این دسته از متعلمان اصطلاحاتی چون آسیب‌دیده مغزی، دیرآموز، دارای اختلال عصبی و تنبلی به‌کار می‌رفت، در حقیقت پیشرفت ضعیف، نشانه وجود مشکل عصبی و روانی تلقی می‌شد (صیادی شهرکی، ۱۴۰۲). اما بعد از سال ۱۹۶۳م نگرشی نوین به این مسأله شکل گرفت و تحقیقات زیادی در زمینه صورت گرفت و نظریه‌های مختلفی در این راستا عرض اندام نمود که مهم‌ترین آن‌ها را می‌توان به نظریه غلبه طرفی مغز، نظریه شناخت گرایان، نظریه روان‌کاوی، نظریه کوتاهی دامنه توجه، نظریه فرابری آگاهی‌ها، نظریه تأخیر در رشد، نظریه ضایعات خفیف مغز و نظریه چندعاملی مشخص نمود.

طبق نظریه غلبه طرفی مغز، مغز انسان از دو نیم‌کره‌ی راست و چپ تشکیل شده است، این دو نیم‌کره توسط جسم پینه‌ی به هم وصل شده، وجود جسم پینه‌ی سبب می‌شود که دو نیم‌کره از فعالیت‌های یک‌دیگر آگاه باشد (کیانی و جامعی، ۱۳۸۱). فعالیت‌های مغز برای رفتارهای مختلف متفاوت است. نیم‌کره راست بیشتر در کنترل ساخت و ایجاد تشخیص‌های پیچیده دیداری و فرایندهای غیر کلامی و آگاهی‌های ادراکی نظیر موسیقی و رمزهای ریاضی است، درحالی‌که نیم‌کره چپ مغز در مهارت‌های کلامی نقش دارد. بنابراین یک طرف از مغز باید بر طرف دیگر غلبه کند. در اثر عدم غلبه طرفی مغزی نارسایی‌ها در تکلم، نوشتن، خواندن و غیره ایجاد می‌شود (نجاتی، آقایی ثابت، سارا و مقصودلو،

۱۳۹۳). صاحب نظران چون پياړه و برونر نظريه شناخت را مطرح نمودند و نظريه غلبه‌ی طرفی را نادیده گرفتند و ادعا کردند که رشد کلامی بعد از رشد غیر کلامی به وجود می‌آید. یعنی رشد غیر کلامی زیربنایی رشد کلامی است و به این عقیده بودند که اگر ارتباط و توازن رشد عادی کلامی و غیر کلامی به هم بریزد، احتمال دارد آن سمتی که بهتر رشد کرده برای حل مسائل به کار گرفته شود (موسی نژاد جدی، محمود علیلو، بخشی پور و نظری، ۱۳۹۵). نظریه روان کاوی معتقدند که کودک طبیعی با عملکردهای نظام عصبی سالم «من» خود را گسترش می‌دهد و تکامل می‌بخشد. کودک با ناتوانی یادگیری دارای کنش‌های «من» ناقص است و اغلب تلاش‌های او در به انجام رساندن وظایف به احساس ناکامی تبدیل می‌شود. فعالیت‌های مختلف چنین کودک به جای پرورش عزت نفس و ارزشمندی «من» به نکوهش «خود» می‌انجامد و این کودک دچار خودپنداره منفی می‌شود (قلناش، هاشمی و ستایش فر، ۱۳۹۶). نظریه دیگری که در زمینه اختلال یادگیری مطرح شده است، نظریه کوتاهی دامنه توجه است، طرفداران این نظریه معتقدند که کودکان ناتوان در یادگیری دچار مشکل در تمرکز، توجه و دقت هستند (افروز، قاسم زاده و تازیکی، ۱۳۹۳). نظریه دیگر، نظریه فرابری آگاهی‌ها است، این نظریه تأکید بر چگونگی روند دریافت آگاهی‌ها توسط کودکان و هم‌چنین ماهیت کوشش‌هایی که آنان برای شناخت جهان پیرامون خود دارند می‌پردازد. طرفداران این نظریه عقیده دارند که کودکان ناتوان در یادگیری دچار دشواری‌هایی در خصوص دریافت، ضبط و بازگرداندن آگاهی‌های داده شده در مجرای یادگیری خاصی هستند (رضایی، نوروز بخش حاجی کند و هاشمی، ۱۴۰۰). هم‌چنان در نظریه تأخیر در رشد مطرح می‌شود که کودکان ناتوان در یادگیری، کندتر از هم‌سالان خود آگاهی‌ها و محرک‌های محیطی را در زمینه‌های خاص جذب می‌کند؛ بنابراین شبیه کودکان کوچکتر عمل می‌کنند (حسینعلی زاده، فرامرزی و عابدی، ۱۳۹۸). براساس نظریه ضایعات خفیف مغز، کودکان با ناتوانی یادگیری در مقایسه با کودکان عادی دارای نشانه‌های بیشتری از آسیب‌های عصبی هستند (صالحی، جوانشیر، سعیدی و شجاعی، ۱۳۸۶). بالاخره نظریه چندعاملی، یادگیری را فرایند پیچیده می‌پندارد که عوامل مختلف ممکن است به آن آسیب برساند بهتر است به جای نظریه‌های یک عاملی که سعی شده است تمام انواع ناتوانی‌های یادگیری را توضیح دهند، آن‌ها را به گروه‌های مختلف تقسیم کنیم و هر یک را طبق نظریه‌های متفاوت مورد بررسی قرار دهیم (نریمانی و رجبی، ۱۳۸۴).

مشکلات یادگیری دارای ابعاد ناتوانی در خواندن، ناتوانی در حساب کردن، اختلال اضطراب اجتماعی، اختلال شناخت اجتماعی و اختلال در عملکردهای فضایی است. ناتوانی خواندن امکان دارد

ناشی از یک ضایعه مغزی یا نشانه از نقایص رشدی در یادگیری خواندن باشد. این کودکان نسبت به سن و میزان تحصیلات شان در خواندن ناتوانی دارد و میزان آموزش آن‌ها به‌طور قابل ملاحظه‌ای پایین‌تر از سطح مورد انتظار است (رحیمیان بوگر و صادقی، ۱۳۸۵). کودکان مبتلا به مشکلات حساب، اغلب دچار مسایل متفاوتی هستند که این مسایل به‌طور یک‌نواخت بر یک‌دیگر هم‌پوشی دارند و با درجات متفاوتی جلوه‌گر می‌شوند. این مشکلات در زمینه‌های تشخیص شکل، تشخیص اندازه، مجموعه‌ها و شمردن اعداد یک به یک، ارزش پولی و..... می‌باشد (علی پور، شقاقی، احمدی ازغندی، نوفرستی و حسینی، ۱۳۹۱). نوع دیگر اختلال یادگیری، اختلال اضطراب اجتماعی است، در اختلال اضطراب اجتماعی، فرد از تعامل‌ها و موقعیت‌های اجتماعی می‌ترسد یا مضطرب می‌شود، این موقعیت‌ها شامل، تعامل‌های اجتماعی مانند ملاقات کردن با افراد نا آشنا، موقعیت‌های که ممکن است فرد در حال خوردن یا نوشیدن مورد مشاهده قرار گیرد یا جلوی دیگران اعمالی را انجام دهد، هستند (انجمن روان طبی آمریکا، ۲۰۱۳). یکی دیگر از انواع اختلال یادگیری، اختلال شناخت اجتماعی است. این اختلال شبه با آن‌چه را که کودکان مبتلا به اختلال طیف اوتیسم دارند، تجربه می‌کنند. این رفتارها شامل رفتارهای غیر کلامی مانند خیره شدن، حالت و ژست بدنی، فقدان همکاری، شکست در ایجاد رابطه مناسب با هم‌سالان فقدان تقابل اجتماعی، زبان تکراری و کلیشه‌ی، فقدان بازی‌های تخیلی و تقلیدی است، این شباهت‌ها گروه کودکان مبتلا به اختلال شناخت اجتماعی و کودکان مبتلا به اوتیسم ممکن است به دلیل هم‌پوشانی رفتارهای باشند که در ظاهر با هم مشابه هستند؛ اما از منابع متفاوتی ریشه می‌گیرند (پارک و همکاران، ۲۰۱۰). اختلال در عملکردهای فضایی نوعی دیگری از مشکلات یادگیری است. هوش فضایی که به‌عنوان هوش فضایی دیداری یا استدلال فضایی نیز شناخته می‌شود، توانایی تصور یا تجسم در ذهن فرد از موقعیت‌های اشیاء، شکل‌های آن‌ها، روابط مکانی آن‌ها با یک‌دیگر و حرکتی که برای ایجاد روابط فضایی جدید ایجاد می‌کند.

رحیمیان بوگر و صادقی، (۱۳۸۵). تحقیق که بالای متعلمان شهر رضا انجام دادند نشان می‌دهد که بیشترین میزان شیوع اختلال خواندن در متعلمان پسر صنف دوم (۸٪، ۱۰) و کمترین میزان شیوع در متعلمان دختر صنف پنجم (۲،۸٪) بوده است. هم‌چنان تحقیق را که علی پور، شقاقی، احمدی ازغندی، نوفرستین و حسینی (۱۳۹۱). در ولایت قم ایران انجام داده‌اند، نشان می‌دهد که شیوع اختلال یادگیری ریاضی با میزان شیوع گزارش شده در DSM-IV-TR تفاوت معنادار داشت و میزان شیوع آن در ولایت قم بالاتر از ملاک مورد نظر بود. میزان شیوع اختلال بر حسب جنس تفاوت معنادار نداشت؛ اما شیوع آن در مناطق مختلف آموزشی متفاوت بود. تحقیقات زیادی در زمینه عوامل

مؤثر بر یادگیری متعلمان دارای اختلال یادگیری صورت گرفته است که از جمله (رهبرکر باسدهی، حسین خانزاده و ابوالقاسمی، ۱۳۹۷). در تحقیق تحت عنوان تأثیر آموزش راهبردهای خود تنظیمی بر بهبود مهارت خواندن متعلمان پسر دارای اختلال یادگیری ویژه با نوع خواندن در ولسوالی رشت ایران انجام داد، نشان می‌دهد که در گروه آزمایش، اوسط و انحراف معیار نمره‌های پس‌آزمون مهارت خواندن در مقایسه با پیش‌آزمون افزایش یافته بو، ولی در گروه گواه، با مقایسه نمره‌های پیش‌آزمون و پس‌آزمون، تفاوت معناداری در مهارت خواندن ایجاد نشد و نتایج تحلیل واریانس نشان داد که آموزش راهبردهای خود تنظیمی بر ارتقای مهارت خواندن به صورت معناداری تأثیر داشته است. هم‌چنان (مکوردي، اسکینز، واتسن و شرویر، ۲۰۰۸) در مطالعه با عنوان بررسی تأثیر به‌کارگیری برنامه‌ی نوشتاری جامع از سوی معلمان بر عملکرد نوشتاری متعلمان دارای اختلال یادگیری نشان دادند که دانش معلمان در اجرای این برنامه موجب افزایش عملکرد نوشتاری آنان شده است. هرچند که این افزایش در عملکرد نوشتاری پایدار نبوده است. در تحقیق (کیلر، ۲۰۱۸) با عنوان تأثیر معلمان در شناسایی و کاهش مشکلات یادگیری متعلمان راهبردهای برای خانواده، به این نتیجه رسید که تشخیص به موقع مشکلات یادگیری متعلمان از سوی معلمان باعث جلوگیری از تبعات آن شود. در تحقیقی (سیوندسون و همکاران، ۲۰۲۱) یا عنوان بررسی تأثیر فن‌آوری کمکی برای متعلمان دارای ناتوانی در خواندن که این مطالعه شامل ۱۴۹ اشتراک‌کننده بود گروه مداخله ۲۴ جلسه آموزش تکنالوژی دستیار دریافت کردند و گروه کنترل طبق معمول تحت درمان قرار گرفتند. یافته‌های هر دو گروه مداخله و کنترل در یک سال نسبت به جمعیت عادی بهبود پیدا کردند، بناءً به نظر می‌رسد که استفاده از تکنالوژی می‌تواند اثرات انتقالی بر توانایی خواندن داشته باشد.

اما، این که مشکلات یادگیری در متعلمان مکاتب دولتی و خصوصی ناحیه پنجم شهر کابل چگونه است و چی تفاوت در ابعاد و میزان مشکلات یادگیری میان متعلمان مکاتب دولتی و خصوصی وجود دارد، مسأله اساسی این تحقیق را تشکیل می‌دهد. قابل یادآوری است که نتیجه جستجو و بررسی محققان این مقاله نشان می‌دهد که در زمینه مشکلات یادگیری متعلمان در افغانستان تحقیقی صورت نگرفته و یا محققان به دست نیافته اند. فلهدا با ذکر این خلا، تحقیق حاضر با هدف شناسایی و مقایسه مشکلات یادگیری متعلمان مکاتب خصوصی و دولتی ناحیه پنجم شهر کابل اجرا شد و انتظار می‌رود که نتایج این تحقیق معلمان، والدین و مسولان وزارت معارف را در راستای طرح و اجرای پالیسی‌های مؤثر و شیوه‌های برخورد با مشکلات یادگیری متعلمان کمک نماید.

روش تحقیق

روش این تحقیق توصیفی-همبستگی می‌باشد، جمعیت این تحقیق را معلمان مکاتب دولتی و خصوصی ناحیه پنجم شهر کابل در سال تعلیمی ۱۴۰۲ هـ ش تشکیل می‌دهد. در این ناحیه ۲۰ مکتب دولتی و ۲۷ مکتب خصوصی فعالیت دارند، در این مکاتب به تعداد ۳۷۱۸ نفر معلم مشغول تدریس اند که به روش تصادفی خوشه‌ی نمونه‌گیری صورت گرفته و به تعداد ۴۰۰ پرسش‌نامه برای معلمان ۱۲ مکتب دولتی و ۱۸ مکتب خصوصی توزیع و جمع‌آوری شد. ابزار جمع‌آوری اطلاعات این تحقیق، پرسش‌نامه مشکلات یادگیری کلورادو که توسط ویلکات و همکاران در سال ۲۰۱۱ ساخته شده استفاده شده است (حاجلو و رضایی شریف، ۱۳۹۰). این پرسش‌نامه دارای ۲۰ سؤال و شامل ۵ مؤلفه است. در بعد اول ۶ سؤال برای سنجش مقیاس خواندن، در بعد دوم ۴ سؤال برای سنجش حساب کردن، در بعد سوم ۳ سؤال برای سنجش مقیاس شناخت اجتماعی، در بعد چهارم ۴ سؤال برای سنجش مقیاس اضطراب اجتماعی و در بعد پنجم ۳ سؤال برای سنجش مقیاس عملکردهای فضایی طراحی شده است، شیوه پاسخ‌دهی به این پرسش‌نامه براساس طیف لیکرت پنج درجه‌ی از (کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم) صورت گرفته است، برای به‌دست آوردن روایی این پرسش‌نامه از ضریب همبستگی پیرسون استفاده به‌عمل آمد که در بعد خواندن ۰.۷۱، در بعد حساب کردن ۰.۷۵، در بعد شناخت اجتماعی ۰.۷۷، در بعد اضطراب اجتماعی ۰.۷۸، در بعد عملکردهای فضایی ۰.۸۳ به‌دست آمده است. پایایی این پرسش‌نامه نیز توسط الفای کرونباخ سنجیده شده که برای مؤلفه خواندن ۰.۷۸، برای مؤلفه حساب کردن ۰.۸۱، برای مؤلفه شناخت اجتماعی ۰.۸۰، برای مؤلفه اضطراب اجتماعی ۰.۸۱، برای مؤلفه عملکرد فضایی ۰.۸۴ به‌دست آمد، در کل پایایی پرسش‌نامه ۰.۸۹ به‌دست آمده است. بنابراین می‌توان گفت که این پرسش‌نامه از روایی و پایایی قابل اعتماد برخوردار می‌باشد. برای تحلیل داده‌ها از برنامه SPSS ورژن ۲۴ استفاده شده است.

یافته‌ها

اطلاعات به‌دست آمده از اجرای پرسش‌نامه، با در نظر داشت هدف‌های تحقیق تحلیل گردیده و هر یک در جدول‌های جداگانه تحلیل و نشان داده شده است.

جدول ۱: توصیف دوره‌های تعلیمی و مشکلات یادگیری

دوره‌های تعلیمی	تعداد	اوسط	انحراف معیاری
ابتدایه	۹۹	۶.۰۸	۱.۹۷
متوسطه	۱۳۲	۵.۲۴	۱.۹۸
لیسه	۱۶۹	۵.۲۸	۲.۰۹

چنانچه در جدول ۱ مشاهده می شود، ۹۹ نفر با اوسط ۶,۰۸ فیصد دوره ابتدائیه می باشد، ۱۳۲ نفر با اوسط ۵,۲۴ دوره متوسطه را شامل می شود و ۱۶۹ نفر با اوسط ۵,۲۸ فیصد را تشکیل می دهد.

جدول ۲: وضعیت ابعاد مشکلات یادگیری متعلمان

متغیر	اوس	انحراف	حدمعیار	مقدار	درج	سطح	حدمعی	مقدار	درج	سطح	معنادار
ت	ف	متوسط	T	ه	ی	ار قابل	ی	Q	ی	ی	ی
ط	معیار	=2			ازاد	ی			آزاد	ی	ی
خواندن	۱۶.۹	۵.۳	۱۸	۳.۹	۳۹۹	۰.۰۰۱	۱۲	۱۷.۳	۳۹۹	۰.۰۰۱	۵
حساب	۱۲.۷	۴.۰۲	۱۳	۱.۰۰	۳۹۹	۰.۳۱	۱۰	۱۳.۸	۳۹۹	۰.۰۰۱	۹
کردن	۹			-۶							
شناخت	۸.۸	۳.۰۲	۱۱	-۰.۹۵	۳۹۹	۰.۳۳	۹	۱۸.۸	۳۹۹	۰.۰۰۱	۵
اجتماعی											
اضطراب	۹.۸	۴.۰۷	۱۳	-۱۵.۶	۳۹۹	۰.۰۰۱	۹	۴.۰۲	۳۹۹	۰.۰۰۱	۸
اجتماعی											
عملکردها	۸.۱۵	۳.۱۸	۱۰	۰.۹۴	۳۹۹	۰.۳۹	۸	۱۱.۶	۳۹۹	۰.۰۰۱	۲
ی فضایی											

براساس جدول ۲ می توان بیان کرد که اوسط خواندن ۱۶.۹ با انحراف معیاری ۵.۳ پایین تر از حد وسط، مؤلفه حساب کردن ۱۲.۷۹ با انحراف معیاری ۴.۰۲ پایین تر از حد وسط، مؤلفه شناخت اجتماعی با اوسط ۸.۸ با انحراف ۳.۰۲ در حد وسط و پایین تر از حد بالا، مؤلفه اضطراب اجتماعی با اوسط ۹.۸ با انحراف معیاری ۴.۰۷۸ در حد وسط و پایین تر از حد بالا، مؤلفه عملکردهای فضایی با اوسط ۸.۱۵ با انحراف معیاری ۳.۱۸ در حد وسط و پایین تر از حد بالا می باشد. بنابراین گفته می توانیم متعلمان مکاتب ناحیه پنجم شهر کابل در مؤلفه های خواندن و حساب کردن، پایین تر از حد وسط و بالاتر از حد پایین، مؤلفه شناخت اجتماعی، اضطراب اجتماعی و عملکردهای فضایی، بلندتر از حد وسط و پایین تر از حد بالا می باشد، بنابراین در کل گفته می توانیم که مشکلات یادگیری در متعلمان ناحیه پنجم شهر کابل بالاتر از حد متوسط می باشد.

جدول ۳: مقایسه مشکلات یادگیری در متعلمان مکاتب خصوصی و دولتی

متغیر	نوعیت مکتب	تعداد	اوسط	انحراف معیاری	مقدار T	درجه آزادی	سطح معناداری
	خصوصی	۱۷۶	۴.۸۵۸۰	۱.۹۳۵۳۱	۵.۴۳۹	۳۹۸	۰.۰۰۰
مشکلات یادگیری	دولتی	۲۲۴	۵.۹۴۶۴	۲.۰۲۶۰۲	۵.۴۶۹	۳۸۳	

براساس جدول ۳ می‌توان بیان کرد، با وجود آن‌که اوسط مشکلات یادگیری متعلمان در مکاتب خصوصی ۴.۸۵ با انحراف معیاری ۱.۹۳ و اوسط مشکلات یادگیری متعلمان مکاتب دولتی ۵.۹۴ با انحراف معیاری ۲.۰۲ متفاوت از هم به دست آمده است؛ اما این تفاوت با مقدار تی به دست آمده در درجه آزادی ۳۹۸ در سطح معناداری ۰.۰۰۱ معنادار به دست آمده است.

جدول ۴: مقایسه دوره‌های تعلیمی با مشکلات یادگیری

مجموع مربعات	اوسط مربعات	درجه آزادی	مقدار F	سطح معناداری
۴۹.۶۱۵	۲۴.۸۷	۲		
۱۶۳۷.۹۶۳	۴.۱۲	۳۹۷		۰.۰۰۳
۱۶۸۷.۵۷۷		۳۹۹		

جدول ۵: آزمون تعقیبی LSD

دوره‌ها	مقایسه	اوسط	سطح معنی داری
ابتدائیه	متوسطه	۰.۸۳	۰.۰۰۲
	لیسه	۰.۷۹	۰.۰۰۲
متوسطه	ابتدائیه	-۰.۸۳	۰.۰۰۲
	لیسه	-۰.۰۴	۰.۸۶
لیسه	ابتدائیه	-۰.۷۹	۰.۰۰۲
	متوسطه	-۰.۰۴	۰.۸۶

براساس جدول ۴ می‌توان بیان کرد که مجموع مربعات دوره‌های تعلیمی ۱۶۸۷.۵۷۷ به دست آمده است که اوسط مربعات بین گروهی ۲۴.۸۷ و درون گروهی ۴.۱۲ محاسبه شده است. این تفاوت با مقدار f در درجه آزادی ۲ و ۳۹۷ به دست آمده در سطح معناداری ۰.۰۰۳ معنادار به دست آمده است. و برای

تعيين تفاوت بين گروه‌ها از آزمون تعقیبی LSD استفاده شده است که در جدول ۵ نتیجه آن نشان داده شده است.

بحث و نتیجه‌گیری

اختلال در یادگیری، یکی از مشکلات متعلمان است که منجر به افت تحصیلی، ایجاد نقص‌های جدی در توانایی خواندن، نوشتن و محاسباتی آن‌ها می‌شود و در نتیجه منجر به ناکامی و شکست‌های پی در پی در متعلمان می‌شوند، بی‌توجهی به مشکلات یادگیری، اقدام نکردن به موقع برای تشخیص این اختلالات و درمان نشدن آن‌ها می‌تواند مشکلات فراوانی را در زمینه تحصیلی، شغلی و زندگی شخصی، ایجاد کند و لطمات جبران‌ناپذیری روانی و اقتصادی به متعلم، خانواده و نظام تعلیم و تربیت وارد خواهد کرد.

تحقیق حاضر که با هدف بررسی و مقایسه اختلال یادگیری متعلمان در مکاتب خصوصی و دولتی ناحیه پنجم شهر کابل انجام شد، نشان می‌دهد که بین مشکلات یادگیری متعلمان مکاتب خصوصی و دولتی رابطه مستقیم و معنی‌داری وجود دارد و بین اوسط نمرات پنج عامل اصلی مشکلات یادگیری (خواندن، حساب کردن، شناخت اجتماعی، اضطراب اجتماعی و عملکردهای فضایی) در بین متعلمان مبتلا به اختلال نقص توجه، بیش‌فعالی و بهنجار تفاوت معناداری وجود دارد ($p < 0.05$) و افراد گروه بهنجار در مؤلفه‌های خواندن، حساب کردن، شناخت اجتماعی، اضطراب اجتماعی و عملکردهای فضایی، عملکرد بهتری نسبت به گروه متعلمان مبتلا به اختلال نقص توجه و بیش‌فعالی برخوردارند.

در مقایسه ابعاد مشکلات یادگیری یافته‌ها حاکی از آن است متعلمان مکاتب ناحیه پنجم شهر کابل در مؤلفه‌های خواندن و حساب کردن، پایین‌تر از حد وسط و بالاتر از حد پایین و در مؤلفه‌های شناخت اجتماعی، اضطراب اجتماعی، عملکردهای فضایی بلندتر از حد وسط و پایین‌تر از حد بالا می‌باشد. در کل گفته می‌توانیم که متعلمان در مکاتب ناحیه پنجم در ابعاد اختلال یادگیری دچار مشکل هستند. این نتایج با یافته‌های (نریمانی و رجبی، ۱۳۸۴) همسو می‌باشد.

مشکلات یادگیری در اکثر جوامع و فرهنگ‌ها در سطوح مختلف وجود دارد، این متعلمان ظاهر طبیعی دارند و رشد جسمی آن‌ها نشان‌دهنده عادی بودن شان هستند، از نظر هوشی نیز عقب مانده نمی‌باشند و مانند سایر هم‌سالان خود رفتار می‌کنند؛ اما از نظر درسی در یک یا چند زمینه با مشکل جدی رو به رو هستند و بدون بهره‌گیری از برنامه‌های آموزشی خاص قادر به ادامه درس و فعالیت‌های درسی نیستند؛ بنابراین تشخیص، آموزش و توان بخشی به موقع این متعلمان می‌تواند باعث کاهش مشکلات و آسیب‌های موجود در آموزش این کودکان شود. هم‌چنان رسیده‌گی به مشکلات یادگیری این متعلمان

به وسیله معلمان باعث صرفه جویی در وقت، هزینه های آموزشی و جلوگیری از برچسب خوردن و تبعات روانی و اقتصادی- اجتماعی آن برای خانواده ها و اجتماع شود. با توجه به یافته های این تحقیق پیشنهاد می شود که در راستایی شناسایی متعلمان دارای مشکلات یادگیری در جمعیت های دیگر اقدام شود، تا از یک طرف به مشکلات یادگیری آن ها رسیدگی شود و از جانب دیگر از هدر رفتن انرژی و هزینه های تعلیم و تربیت جلوگیری به عمل آید. هم چنان پیشنهاد می شود که برای معلمان روش های رسیدگی و آموزش متعلمان دارای مشکلات یادگیری آموزش داده شود تا فرصت های مطلوب آموزشی برای متعلمان دارای مشکلات یادگیری فراهم شود.

منابع

- احدی، حسن. کاکاوند، علی رضا. (۱۳۹۰). اختلال های یادگیری (ازنظریه تا عمل). تهران: نشر ارسباران.
- افروز، غلامعلی، قاسم زاده، سوگند، و تازیکی، طیبه. (۱۳۹۳). اثربخشی مداخلات حسی حرکتی بر افزایش دامنه توجه متعلمانبا ناتوانی های یادگیری. ناتوانی های یادگیری، ۴(۱)، ۲۳-۳۷.
- حاجلو، نادر، و رضایی شریف، علی. (۱۳۹۰). بررسی ویژگی های روان سنجی پرسش نامه مشکلات یادگیری کلورادو. مجله ناتوانی های یادگیری، ۱(۱)، ۲۴-۴۳.
- حسینعلی زاده، محمد، فرامرزی، سالار، عابدی، و احمد. (۱۳۹۸). تاثیر بسته مداخلات بهنگام عصب-روانشناختی بر عملکرد حرکتی کودکان با تأخیر رشدی. عصب روان شناسی، ۵(۱۷)، ۹-۲۴.
- رحیمیان بوگر، اسحاق، و صادقی، احمد. (۱۳۸۵). شیوع اختلال خواندن در متعلمان دبستانی. مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران (اندیشه و رفتار)، ۱۲(۴)، ۳۹۶-۴۰۲.
- رضایی، اکبر. نوروز بخش حاجی کند، راضیه و هاشمی، تورج. (۱۴۰۰). اثربخشی بازتوانی شناختی بر ظرفیت حافظه کاری متعلمان پایه سوم ابتدایی مبتلا به اختلال یادگیری خاص (خواندن) با تعدیل گری جنسیت. فصلنامه علمی آموزش و ارزشیابی، ۱۴(۵۳)، ۱۱۱-۱۳۲.
- رهر کر باسدهی، فاطمه، حسین خانزاده، عباسعلی و ابوالقاسمی، عباس. (۱۳۹۷). تأثیر آموزش راهبردهای خود تنظیمی بر بهبود مهارت خواندن متعلمان پسر دارای اختلال یادگیری ویژه با نوع خواندن. مطالعات ناتوانی.
- زارعی زوارکی، اسماعیل. (۱۳۸۰). کارکرد عصب شناختی کودکان دارای نارسایی های ویژه یادگیری و مقایسه آن با کودکان عادی. مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران (اندیشه و رفتار)، ۷(۲۶-۲۵)، ۸۵-۹۱.
- شریفی نعمت آباد، بهاره و اندیشمند، ویدا. (۱۳۹۸). مرور بر تشخیص مشکلات یادگیری. مجله پیشرفت های نوین در روان شناسی و علوم تربیتی و آموزش و پرورش، ۱۶(۲)، ۱۵-۲۸.
- صالحی، مریم. جوانشیر، پیروش. سعیدی، معصومه و شجاعی، میترا سادات. (۱۳۸۶). اختلالات یادگیری در متعلمان علل آن. نشریه بهروز، ۴(۱۸)، ۲۲-۲۳.
- صیادی شهرکی، زهرا. (۱۴۰۲). تاریخچه و درمان اختلال یادگیری. سومین همایش ملی ایده های کاربردی در علوم تربیتی، روانشناسی و مطالعات فرهنگی، بوشهر.
- علی پور، احمد، شقاقی، فرهاد، احمدی ازغندی، علی، نوفرستی، اعظم و حسینی، علی. (۱۳۹۱). شیوع اختلال یادگیری ریاضی در دوره ابتدایی. مجله روانشناسی تحولی (روانشناسان ایرانی)، ۸(۳۲)، ۳۴۳-۳۵۳.
- غباری بناب، باقر، و آدم زاده، فاطمه. (۱۳۸۶). تاثیر به کارگیری راهبردهای فراشناختی و شناختی در بهبود انشای متعلمانبا اختلالات یادگیری در مقطع ابتدایی. مجله روانشناسی و علوم تربیتی، ۳۷(۱)، ۵۷-۷۱.
- قلتاش، عباس، هاشمی، سید احمد و ستایش فر، مریم. (۱۳۹۶). تحلیلی بر اختلالات یادگیری متعلمان ابتدایی. مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی (پوهنتون تاکستان)، ۷(۳)، ۱۲۱-۱۳۲.

- کیانی، مرضیه، و جامعی، سیدبهنام الدین. (۱۳۸۱). مقایسه میزان کارکردهای غلبه طرفی مغز در کودکان عقب مانده ذهنی با کودکان عادی. پوهنتون علوم طبی سبزوار، ۹(۴)، ۳۹-۴۹.
- موسی نژاد جدی، محمود و علیلو، نظری. (۱۳۹۵). بررسی اثربخشی اصلاح هم‌نوسانی از طریق نوروفیدبک بر آگاهی واج‌شناختی و حافظه فعال واج‌شناختی در کودکان مبتلا به نارساخوانی. مجله عصب روان‌شناسی، ۲(۶)، ۶۱-۷۶.
- نجاتی، وحید، آقایی ثابت، ساراو مقصدولو، مهدیس. (۱۳۹۳). مقایسه برتری طرفی مغز در کودکان با و بدون اختلال‌های یادگیری. روان‌شناسی افراد استثنایی، ۴(۱۴)، ۱-۱۸.
- نریمانی، محمد، و رجیبی، سوران. (۱۳۸۴). بررسی شیوع و علل اختلالات یادگیری در متعلماندوره ابتدایی استان اردبیل. تحقیق در حیطه کودکان استثنایی، ۵(۳)، ۲۳۱-۲۵۲.
- هرگنجان، السون. (۱۳۸۲). نظریه‌های یادگیری. ترجمه علی اکبر سیف (ویرایست ششم). تهران: نشر دوران.
- American Psychiatric Association. (2013) Diagnostic and statistical manual of mental disorders (5th Ed) Arlington, VA: American Psychiatric Publishing.
- Gross, R. (2015). Psychology: The Science of Mind and Behavior 7th edition. Hodder Education. Park, j.
- Keiler, L. S. (2018). Teachers' roles and identities in student-centered classrooms. International journal of STEM education, 5, 1-20.
- McCurdy, M., Skinner, C., Watson, S., & Shriver, M. (2008). Examining the effects of a comprehensive writing program on the writing performance of middle school students with learning disabilities in written expression. School Psychology Quarterly, 23(4), 571.
- Park, J., Willmott, M., Vetuz, G., Toye, C., Kirley, A., Hawi, Z., ... & Kent, L. (2010). Evidence that genetic variation in the oxytocin receptor (OXTR) gene influences social cognition in ADHD. Progress in Neuro-Psychopharmacology and Biological Psychiatry, 34(4), 697-702.
- Svensson, I., Nordström, T., Lindeblad, E., Gustafson, S., Björn, M., Sand, C., ... & Nilsson, S. (2021). Effects of assistive technology for students with reading and writing disabilities. Disability and Rehabilitation: Assistive Technology, 16(2), 196-208.